

Olgierd Ławrynowicz

O ZAPOMNIANYM PUGINALE Z GROCHOWALSKA

Abstract:

O. Ławrynowicz 2010, About a forgotten dagger from Grochowalsk, AMM 6: 253-262

The following article presents an unpublished in the professional literature dagger from Grochowalsk near Włocławek. Basing on the weapon's analysis carried out, we can assume that it is a product of crafts dated back to the 15th cent. It joins a traditional construction of assembling scales on hilts, characteristic for daggers dated back to the 14th cent. of *baselard* type and similar ones, with newer tendencies in stylizing the shape of the cross-guard, pommel, and (possibly) hilt, most common among quillon daggers dated back to the 15th cent.

Key words: dagger, baselard, quillon dagger, medieval arms, archaeology, Poland

W Muzeum Ziemi Dobrzyńskiej i Kujawskiej we Włocławku przechowywany jest interesujący zabytek broni białej z okolic wsi Grochowalsk w powiecie lipnowskim (nr inw. MK-A-198/1213), który jak dotąd nie znalazł należnego mu miejsca w literaturze bronioznawczej (ryc. 1)¹. Informacje o jego pochodzeniu są skąpe, chociaż jak na zabytek skryty przez stulecie w zbiorach muzealnych całkiem pokaźne. Wiadomo, że na początku XX w. znajdował się w kolekcji Oddziału Kujawskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego we Włocławku. Wtedy też doczekał się jedynego jak na razie omówienia, zawartego w katalogu wspomnianych zbiorów, autorstwa M. Wawrzenieckiego. Badacz ten uznał zabytek za fragment *miecza żelaznego*, odnotowując hipotezę o jego krzyżackim pochodzeniu (Wawrzeniecki 1912, 7, tabl.

IV:11)². Na podstawie cytowanej pracy nie można stwierdzić, czy zabytek ten został pozyskany w wyniku planowych penetracji archeologicznych, prowadzonych w okolicach Włocławka przez PTK. Skąpy zasób informacji o okolicznościach jego wydobywania z ziemi przemawia za przypadkowym odkryciem³. Niemniej wart odnotowania jest fakt, że w Grochowalsku poświadczona została obecność śladów osadnictwa późnośredniowiecznego⁴.

Porównanie dzisiejszego stanu zabytku z jego przedstawieniem na fotografii zamieszczonej w opracowaniu M. Wawrzenieckiego wskazuje, że w ciągu ostatniego stulecia nie nastąpiły istotne jego uszkodzenia. Puginał mimo znacznego skorodowania prezentuje się solidnie⁵. Zabytek składa się z głowni i sztabkowatego trzpienia wykutych z jednego kawałka żelaza. Z kolei na

¹ Dziękuję Panu mgr. Piotrowi Nowakowskiemu, Dyrektorowi Muzeum Ziemi Kujawskiej i Dobrzyńskiej we Włocławku oraz Panom mgr. mgr. Pawłowi Sobczykowi i Tomaszowi Wąsikowi za udostępnienie zabytku.

² Informacja na temat omawianego zabytku brzmi następująco: *Grochowalsk (nad jez. i Wisłą), p. lipnowski, gm. Oleszno, p. Grochowalsk, T IV. W zbiorach miecz żelazny podany za krzyżacki, (fragment) długość całość 0,5, długość rękojeści 0,135, szerokość przy gardzie 0,04.*

³ Podana w artykule M. Wawrzenieckiego lokalizacja miejsca odkrycia zabytku to: *nad jez. i Wisłą*; chociaż w pobliżu wsi Grochowalsk brak obecnie zbiornika wodnego (jeziora, większego stawu), istnieje prawdopodobieństwo, że mianem jeziora określono sezonowe oczko wodne, jakich wiele pojawia się w zagłębieniach morenowych na tym terenie.

⁴ Na obszarze AZP 47-49 zaznaczone są dwa stanowiska późnośredniowieczne, przy braku stanowisk wczesnośredniowiecznych i nowożytnych (Kajzer, Horonziak 1995, 38-39). W miejscowości tej znajdował się przynajmniej od 1. połowy XV w. majątek rodziny Grochowalskich herbu Nałęcz (*Księgi...* 1905, 360, 362-363).

⁵ Zamieszczona w artykule M. Wawrzenieckiego fotografia puginału z Grochowalska została wykonana z ukosa, stąd jego trzpień sprawia wrażenie dłuższego, a głownia krótszej i węższej niż w rzeczywistości. Na ilustracji tej nity przy głowicy prezentują się okazale niż obecnie, natomiast otwory na trzpieniu są słabiej widoczne, co zapewne spowodowane jest ich zatknięciem pyłem lub piaskiem przed konserwacją lub zaciemnieniem tła.

Ryc. 1. Puginał z Grochowalska: widok ogólny z ułożonym jelcem – prawa strona. Fot. O. Ławrynowicz.

Fig. 1. Dagger from Grochowalsk: general view, a framed cross-guard is visible – the right side. Photo by O. Ławrynowicz.

trzczeń nałożono od góry jelec i głowicę. Jelec ułożony jest luźno, głowica zaś nałożona została na bolec zwieńczający koniec trzczenia i przymocowana poprzez jego sklepanie (ryc. 2-4).

Aktualne wymiary zabytku: dł. całkowita – 50,0 cm, dł. głowni – 35,5 cm, dł. trzczenia – 14,0 cm, przy czym na całość długości składa się jeszcze 5 mm wystającego ku górze łuku głowicy.

Szerokość głowni wynosi u nasady 4,0 cm, jej maksymalna grubość waha się między 0,2 i 0,35 cm.

Trzczeń o przekroju prostokąta ma formę lekko zwężającą się ku głowicy; jego szerokość, wynosząca nad nasadą głowni 2,5 cm, zmniejsza się bardzo delikatnym łukiem, rysującym się od jelca do połowy długości trzczenia, ku głowicy, gdzie osiąga 1,9 cm i zwieńczony jest zwężeniem o szerokości 1,0 cm i długości 0,9 cm, tworzącym bolec do montowania głowicy; na całej swej długości i szerokości trzczeń zachowuje stałą grubość – 0,35 cm. Przez jego środek od jelca ku głowicy biegnie 10 otworów na nity, o średnicy 0,5-0,6 cm i podobnym wzajemnym odstępem (ryc. 3:1-2, 4:2).

Długość łukowato wygiętego ku głowni jelca wynosi 10,5 cm; szerokość – 1,0 cm; grubość – 0,3 cm. Na jego końcach znajduje się po jednym nicie o średnicy 0,4 cm (ryc. 3:5, 4:2-3).

Jedynym asymetrycznym elementem jest wykonana analogicznie do jelca, głowica o długości – 6,5 cm, szerokości – 1,0 cm i grubości – 0,3 cm (ryc. 3:1, 4:3-4). Na końcu krótszego odcinka głowicy znajduje się nit, zaś na końcu dłuższego odcinka otwór na nit o średnicy 0,4 cm. Waga zabytku wynosi 219,9 g.

Zabytkowi z Grochowalska najbliższe jest do sztyletów, które według klasycznej definicji są puginałami o symetrycznie ukształtowanych obojczykach głowni oraz oprawie rękojeści (Lewandowski 1986, 108-109; 1990, 124). Ten ostatni wymóg w przypadku omawianego zabytku nie jest w pełni spełniony, z uwagi na lekko asymetryczną formę głowicy, która sugerować może, iż w użyciu tej broni preferowane było jedno z ostrzy głowni. Zróznicowania stanu zużycia obu ostrzy głowni jednak nie odnotowano. Niemniej, ze względu na znaczną pierwotną długość (ponad 50 cm), puginał ten służyć musiał przede wszystkim do cięcia, co funkcjonalnie zbliża go do kordu⁶. Stanowił on więc raczej zamiennik niż uzupełnienie miecza, a być może przez swój kształt także imitacją tej broni.

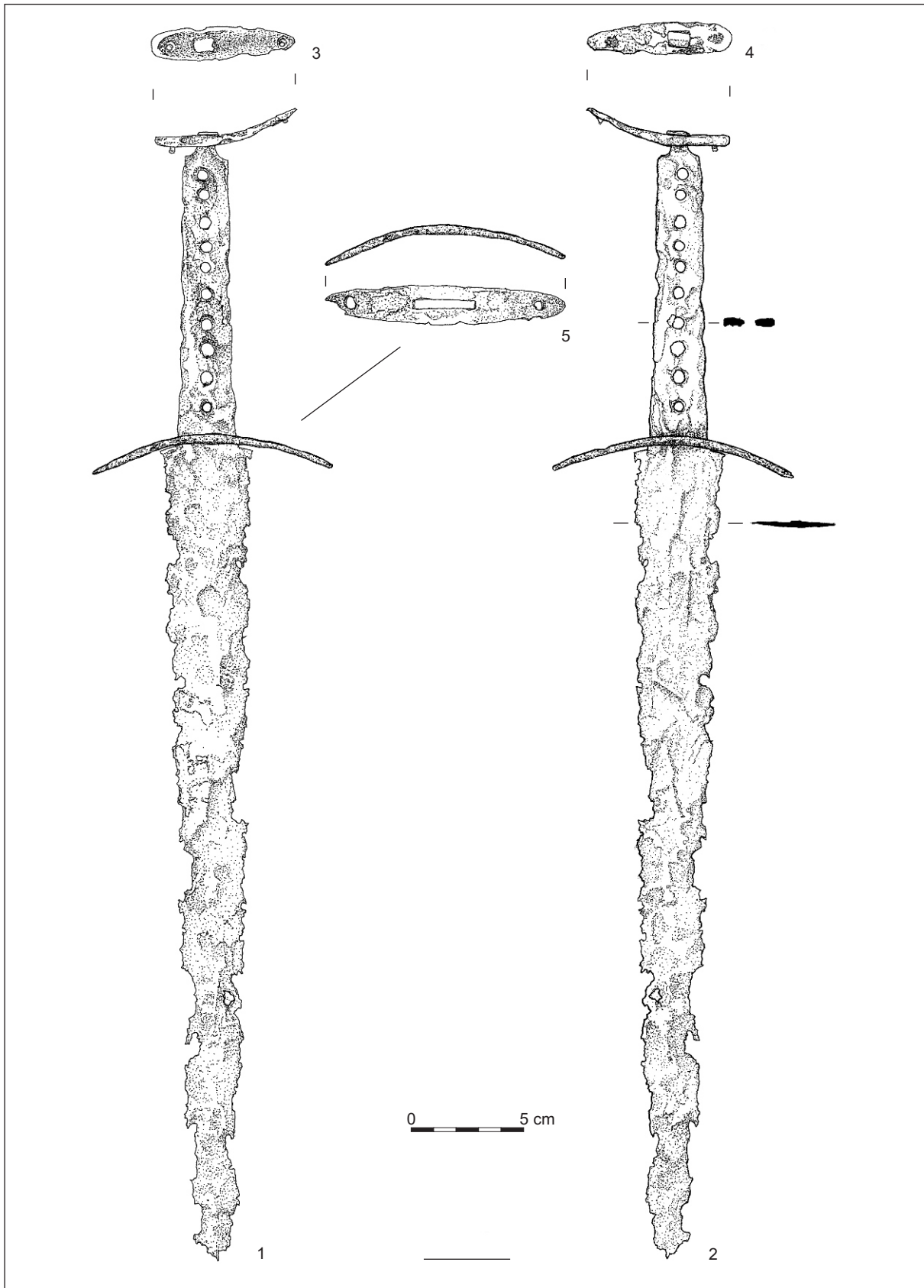
Pod względem konstrukcji trzczenia omawiany puginał łączyć można z typem I puginałów

⁶ Przyjmuje się, że całkowita długość kordu powinna wynosić nie mniej niż 40 cm (Lewandowski 1986, 104).

Ryc. 2. Puginal z Grochowalska. Fot. K. Badowska.

Fig. 2. Dagger from Grochowalsk. Photo by K. Badowska.

Ryc. 3. Pugińał z Grochowalska: 1 – widok ogólny, lewa strona; 2 – widok ogólny, prawa strona; 3 – głowica, widok od dołu; 4 – głowica, widok od góry; 5 – jelec, widok od góry. Rys. W. Wasiak.

Fig. 3. Dagger from Grochowalsk: 1 – general view, the left side; 2 – general view, the right side; 3 – pommel, view from the bottom; 4 – pommel, view from the top; 5 – cross-guard, view from the top. Drawing by W. Wasiak.

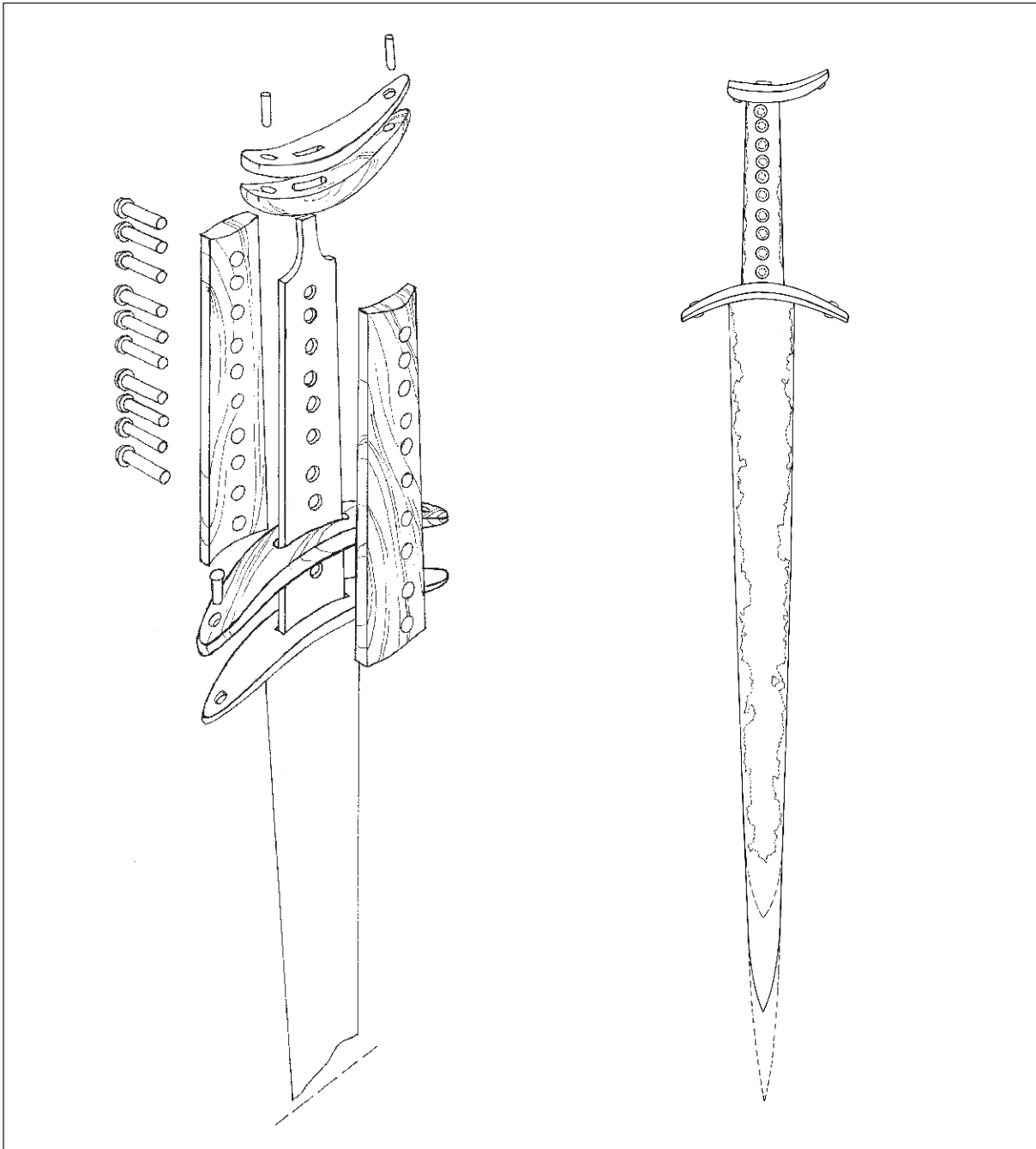
Ryc. 4. Puginale z Grochowalska: 1 – głowica, widok z góry; 2 – rękojeść, widok z góry, lewa strona; 3 – jelec, widok z dołu, prawa strona. Fot. O. Ławrynowicz.

Fig. 4. Dagger from Grochowalsk: 1 – pommel, view from the top; 2 – handle, view from the top, the left side; 3 – cross-guard, view from the bottom, the right side. Photo by O. Ławrynowicz.

według M. Lewandowskiego, który wchodzi w zakres form określanych mianem basilardów. Są to puginale (sztylety i noże bojowe) o I-kształtnej rękojeści, przeważnie z otworami na nity wzdłuż jelca, trzpienia i głowicy, służącymi do obustronnego montażu okładzin wykonanych z drewna lub rogu (Seitz 1965, 208-209; Peterson 1968, 17-20). W Europie Zachodniej zabytki tego typu datowane są generalnie na XIV w., zaś na 1. połowę tego

stulecia pokrewne im puginale antenowe. Znanym w Polsce przykładem tego typu jest klasyczny XIV-wieczny basilard pochodzący z kolekcji B. Engela (Lewandowski 1986, 109, 118, nr 31, tabl. III:3; Marek 2008, 26, ryc. 14)⁷. W innych typach puginalów trzpień zaopatrzony w otwory na nity występuje sporadycznie. Pomijając formę jelca i głowicy puginale z Grochowalska, jego kompozytowa konstrukcja (trzpień z głownią,

⁷ Starsze, klasyczne egzemplarze puginalów typu basilard o sztabkowato uformowanej głowicy i jelicu, usytuowanych prostopadle na całej długości do trzpienia (grupa e według H. Schneidera, typ 10 według H. Seitz) datowane były przez H. Seitz na 1. ćwierć XIV w. W młodszych okazach (typ 11-12 według H. Seitz), datowanych łącznie przez H. Seitz na XIV w. głowica poprzez rozchylenie obu końców symetrycznie ku górze przybrała formę niemal antenową (Schneider 1960, 95; Seitz 1965, 203-209; Peterson 1968, 21-27, il. 19). Można powiedzieć, że ta nowa odmiana puginale typu basilard zastąpiła wychodzące z użycia w 1. połowie XIV w. klasyczne puginale antenowe (typ 5-6 według H. Seitz), które ewoluowały w formy z głowicą pierścieniową (typ 7 według H. Seitz).

Ryc. 5. Rekonstrukcja pugiuału z Grochowalska. Rys. W. Wasiak.

Fig. 5. Reconstruction of dagger from Grochowalsk. Drawing by W. Wasiak.

jelec, głowica) nie pozwala wprost zaliczyć go do typu basilard⁸.

Konstrukcja trzpienia oraz łukowaty, płaski jelec z pojedynczymi otworami na końcach jest cechą pugiuałów typu 7 według H. Seitz, tj. z gł-

wicą pierścieniową, datowanych na 2. połowę XIV w.; są to jednak jelce nieznacznej długości w stosunku do całej rękojeści (Seitz 1965, 201, 203, 206, Abb. 123; Peterson 1968, 24, pl. 23; Hermann... 2005, Lot Nr 3580). Jelce najbardziej

⁸ M. Lewandowski do odmian typu basilard w swym katalogu zalicza zabytki wykonane z jednego kawałka metalu (por. 1986, 109-110). Podobnie M. Głosek zawięza ten typ do zabytków wykonanych z jednego kawałka metalu *łącznie z jelcem i głowicą* (Głosek 2003, 40). Tę ostatnią definicję zaproponował rozszerzyć L. Marek na wszystkie pugiuały o I-kształtnej rękojeści, wykonane z jednego kawałka metalu, w tym również z antenowymi głowicami i jalcami (Marek 2008, 27).

zbliżone do zabytku z Grochowalska, ale przeważnie pozbawione otworów na nity, występują w puginałach o tzw. gotyckiej rękojeści (*Gottischer Griff*), czyli właśnie z mieczowym, łukowatym jelcem (typy 24-27 według H. Seitz – 1965, 202), datowanym od początku XIV do końca XV w. Nawiązują one do stylu 7 jelców mieczowych według E. R. Oakeshotta (1960, 337). Wczesnym typom tego puginału odpowiada grupa k puginałów według H. Schneidera (1960, 96-97). Zabytki o łukowatej formie jelca włączane są do tzw. puginałów jelcowych lub mieczowych (ang. *quillon dagger*; por. Laking 1920, 26; *London...* 1954, 40-42; Peterson 1968, 21-27; Żygułski 1982, 11). Najbardziej zbliżoną formę do puginału z Grochowalska mają typy 26 i 27 według H. Seitz, datowane na XV w.⁹ Z omawianym zabytkiem łączy puginały jelcowe lekko trapezowata forma trzpienia, zwężającego się ku główicy, który także posiadać może otwory na nity (Schneider 1960, 96-97, Taf. 38:3). Również długie, wąskie główne występują przeważnie w tych typach sztyletów.

Z kolei jedynymi typami puginałów, których element składowy stanowi łukowata główica zwrócona końcami ku górze są młodsze odmiany puginału typu basilard oraz puginały antenowe datowane łącznie na XIV w. (por. przyp. 7). Główice te w przeciwieństwie do zabytku z Grochowalska są symetryczne i nie posiadają otworów na nity. Warto jednak wspomnieć, że gdyby główica tego puginału założona była odwrotnie, a więc końcami do dołu, znalazłaby pewną analogię w płaskich główicach tzw. puginałów szwajcarskich typów 13-14 według Seitz lub grup a i b według H. Schneidera, datowanych do końca XIV w., w których znajdują się analogiczne otwory na nity, niekiedy wraz z zachowanymi nitami. Puginały szwajcarskie posiadają krótkie główne oraz łukowaty jelec, jednak zdecydowanie krótszy niż u puginałów jelcowych (Peterson 1960, 21, pl. 21; Seitz 1968, 200-201; Schneider 1977, 14, Abb. 1:b; Dolínek, Durdík 1993, 113, il. 132; *Hermann...* 2005, Lot Nr 3579; Egger 2007 99, Abb. 1).

Biorąc pod uwagę ogólną formę, wielkość i proporcję, zabytek z Grochowalska podobny jest do sztyletu typu basilard z miejscowości nieznaney, przechowywanego w Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie i datowanego ogólnie na XV w. (Lewandowski 1986, 109, 118, nr 41, tabl. III:2; Głosek 2003, 41, ryc. 11). Podobieństwa

widoczne są w długiej i wąskiej formie główki oraz jej spłaszczonym, romboidalnym przekroju, a także i wymiarach: długość główki jest zaledwie o 4,5 cm krótsza od zabytku z Grochowalska. W przypadku rękojeści, poza ogólną stylistyką, podobieństwo ogranicza się właściwie jedynie do długości trzpienia, który jest o 1,0 cm dłuższy.

Głównia, poza wspomnianym wyżej zabytkiem ze zbiorów Muzeum Wojska Polskiego, wykazuje podobieństwo do puginału przechowywanego w Muzeum w Jarosławiu, który datowany jest ogólnie na XV w. i zaliczony do typu VIII według M. Lewandowskiego i 27 według H. Seitz (Lewandowski 1986, 112, 118, nr 30, tabl. IV:4), a więc wspomnianych puginałów o tzw. rękojeści gotyckiej z mieczowym, łukowatym jelcem (Seitz 1965, 202). Zachowana w całości głównia jest o 5,5 cm dłuższa od główki puginału z Grochowalska; jest więc także dość długa, ponadto wąska, w przekroju zaś ma formę spłaszczonego rombu. Puginały zbliża również forma jelca, który w obu przypadkach ma formę pochylonej do dołu łukowatej sztabki. Lekko trapezowaty trzpień pozbawiony jest otworów na nity. Sama główica, wykonana podobnie jak jelec z żółtego metalu, ma formę kuli.

Interesującym zagadaniem jest sposób, w jaki oprawiona była rękojeść puginału z Grochowalska. Obecność równomiernie ułożonych otworów na nity wzdłuż trzpienia w okrągłej liczbie 10 świadczy o dekoracyjnym charakterze samych główek nitów, które zapewne wybijały się na tle okładzin trzpienia. Domyślać się można, że okładzina ta złożona była z dwóch części, mających postać nakładek. Również główica oraz jelec zaopatrzone są w po dwa otwory na nity, służące najprawdopodobniej do montowania oprawy. O grubości okładzin świadczyć może odstęp między dolną płaszczyzną główicy a zwieńczeniem trzpienia wynoszący 0,3 cm. Być może oprawa jelca i główicy tworzyła wraz z oprawą trzpienia jedną sztywną całość. Jak już wspomniano, oprawiane na nitach trzpienie, jelce i główice występują najczęściej u puginałów typu *basilard*, trzpienie i jelce u puginałów antenowych, same trzpienie u puginałów jelcowych (niekiedy także i innych, np. tarczowych). O ile jednak we wspomnianych typach puginałów oprawy montowane były na płaszczyznach zewnętrznych, w przypadku zabytku z Grochowalska okładziny te usytuowane musiały być na płasz-

⁹ Interesującym przykładem jest tu puginał jelcowy przy boku jednego z oprawców św. Piotra, przedstawiony na ołtarzu w Hälchiu w środkowej Rumunii z ok. 1530, na którego rękojeści oprawionej rzemieniem widoczny jest rząd czterech dużych nitów. Zawieszenie puginału na lewym boku zbrojnego sugeruje, iż stanowił on broń zasadniczą, pełniąc funkcję miecza lub kordu (Nițoi 2003, 177-191, Fig. 6).

czynach poprzecznych (ryc. 5). Można tu zatem mówić o wspólnej idei oprawy rękojeści, adaptowanej do łukowatych poprzecznych płaszczyzn jelca i głowicy.

Możliwa była także oprawa rękojeści charakterystyczna dla tzw. pugińców szwajcarskich, polegająca na wypełnieniu przestrzeni wokół trzpienia drewnianym szkieletem, przykrytym skórą. W tym jednak przypadku głowica powinna być odwrócona ramionami do dołu i być symetryczna, z kolei obecność nitów na trzpieniu nie miałyby większego uzasadnienia.

W świetle przytoczonych danych pugińcał z Grochowalska jawi się jako hybryda przynajmniej dwóch, pokrewnych z sobą, typów pugińców: starszego obosiecznego typu basilard

(XIV w.) i młodszego pugińcał jelcowego (XV w.). Czynnikiem datującym są więc elementy potencjalnie najmłodsze, czyli jelec, forma i długość głowni, a być może także lekko trapezowaty trzpień rękojeści. Zakładając, że omawiany pugińcał nie był przerabiany lub przemontowywany, można stwierdzić, iż stanowi on XV-wieczną kreację rzemieślniczą, łączącą tradycyjne rozwiązania konstrukcyjne z nowszymi tendencjami w zakresie stylizacji. Eklektyzm w przypadku tej grupy broni białej nie był zresztą niczym wyjątkowym¹⁰.

dr Olgiert Ławrynowicz

Katedra Bronioznawstwa

Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego

Bibliografia

Źródła:

Księgi...

1905 *Księgi sądowe brzesko-kujawskie 1418-1424*, wyd. J. K. Kochanowski, Teki A. Pawińskiego, t. VII, Warszawa.

Opracowania:

Dolínek V., Durdík J.

1993 *Encyclopédie des armes*, Prague.

Egger F.

2007 *Der Schweizerdolch – von der Waffe zum Symbol*, ZfHWK 49/2, s. 99-115.

Głosek M.

2003 *Broń biała*, [w:] *Uzbrojenie w Polsce średniowiecznej 1450-1500*, red. A. Nowakowski, Toruń, 25-42.

Hermann...

2005 *Hermann Historica Munich. Online-Catalogue Auction 48. Wednesday, Tuesday, 19 April 2005 at 12:00* (katalog dostępny na stronie: <http://www.hermann-historica.com> z dnia 22.02.2010 r.).

Kajzer L., Horozniak A.

1995 *Budownictwo obronne Ziemi Dobrzyńskiej. Wstęp do badań*, [w:] *Budownictwo obronno-rezydencjonalne Kujaw i Ziemi Dobrzyńskiej, cz. IV*, Włocławek.

Kubinyi A.

1973 *Bicellus. Adatok egy középkori fegyverfajta meghatározásához*, Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungarica 15, 189-193.

Laking G. F.

1920 *A Record of European Armour and Arms Through Seven Centuries*, vol. III, London.

Lewandowski M.

1986 *Pugińcały średniowieczne z ziem polskich*, [w:] *Mediaevalia archaeologica*, red. A. Nadolski, Acta Archaeologica Lodziensia 31, s. 101-120.

1990 *Broń biała krótka (pugińcały)*, [w:] *Uzbrojenie w Polsce średniowiecznej 1350-1450*, red. A. Nadolski, Łódź, s. 124-131.

London...

1954 *London Museum Medieval Catalogue*, London.

Marek L.

2008 *Broń biała na Śląsku, XIV-XVI wiek*, Wratislavia Antiqua 10, Wrocław.

¹⁰ Przykładem są pugińcały jelcowe z głowicami antenowymi (por. Peterson 1968, 22, pl. 22; Kubinyi 1973, 189-193, kép. 4). Dziękuję Panom mgr. Arkadiuszowi Michalakowi z Muzeum Archeologicznego Środkowego Nadodrza w Zielonej Górze, z siedzibą w Świdnicy i Petrowi Žákovskiemu z Instytutu Archeologii i Muzeologii Uniwersytetu Tomasza Masaryka w Brnie za udostępnienie kilku pozycji bibliograficznych.

- Nițoi A.
2003 *Observații privind evoluția armamentului și echipamentului militar reflectat în pictura altarelor transilvânene* (sec. XV-XVI), *Acta Terrae Septemcastrensis* 2, s. 177-191.
- Oakeshott E.
1960 *The Archaeology of Weapons. Arms and Armour from Prehistory to the Age of Chivalry*, Woodbridge.
- Peterson H. L.
1968 *Daggers and Fighting Knives of the Western World*, London.
- Schneider H.
1960 *Untersuchungen an Mittelalterlichen Dolchen aus dem Gebiete der Schweiz*, *Zeitschrift für Schweizerische Archäologie* 20/2-3, s. 91-105.
1977 *Der Schweizerdolch*, Zürich.
- Seitz H.
1965 *Blankwaffen*, t. I, Braunschweig.
- Wawrzeniecki M.
1912 *Ślady kultury i osadnictwa przedhistorycznego Ziemi Kujawskiej na podstawie wykopalisk Oddziału Kujawskiego Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego we Włocławku*, *Pamiętnik Fizyograficzny* 21.
- Żygulski (jun.) Z.
1982 *Broń w dawnej Polsce na tle Europy i Bliskiego Wschodu*, Warszawa.

Olgierd Ławrynowicz

ABOUT A FORGOTTEN DAGGER FROM GROCHOWALSK

Summary

In the Museum of the Kujawy and Dobrzyń Land is stored an interesting dagger from Grochowalsk, Lipno distr. The dagger consists of a blade and a tang, that are forged from one piece of iron, a cross-guard that was put on and a pommel assembled on a slightly hammered out bolt that ended the tang. Most likely, originally there was a gentle ridge in the middle of the blade, and its section had a shape of a flattened rhombus. The tang diminishes, forming a very gentle curve, starting from the cross-guard and ending with a narrowing, forming a bolt for assembling the pommel. Along its central part, starting from the cross-guard towards the blade, 10 openings for placing rivets are beaten. The pommel is asymmetrical and curved archwise, alike the cross-guard, having one rivet on both endings. Also the pommel's endings are equipped with rivets and openings.

Current dimensions of the specimen: total length – 50,0 cm, the blade's length – 35,5 cm, the tang's length – 14,0 cm, the maximum width of the blade – 4,0 cm, the maximum thickness of the blade – 0,2-0,35 cm, the length of the cross-guard – 10,5 cm, the length of the pommel – 6,5 cm. Weight – 219,9 g.

The specimen from Grochowalsk is the closest to the daggers, that, according to the classical definition, are the items with symmetrically shaped, double-edged blade and a symmetrical scale of the hilt. In the case of the discussed specimen, the last requirement of is not met fully, because the pommel's form is slightly

asymmetrical, and it can suggest the use of only one blade was preferred.

As far as the tang's construction is concerned, the discussed dagger can be linked with the I-type by M. Lewandowski, grouping the specimens called *baselards*. This group consists of daggers with I-shaped hilt, mainly with openings for rivets along the cross-guard, tang and pommel, enabling bilateral assemblage of scales, made of wood or horn. In Western Europe specimens of this type are generally dated back to the 14th cent., while antenna daggers, related to them, are dated back to the first half of the 14th cent. In another types of daggers, tangs equipped with openings for rivets are met sporadically.

The tang's construction and the archwise, flat cross-guard with single openings on the endings are the features of the daggers type 7 by H. Seitz, i.e. with annular pommel, dated back to the 2nd half of the 14th cent., but the length of the cross-guards is insignificant in relation to the whole hilt. The cross-guards closest to the specimen from Grochowalsk, but predominantly without any openings for rivets, appear in daggers having so-called Gothic hilt (*Gottischer Griff*), precisely, with a sword-like, archwise cross-guard (type 24-27 by H. Seitz), dated back from the beginning of the 14th cent. to the end of the 15th cent. They refer to the sword's cross-guard style "7" by E. Oakeshott. The early types of this dagger correspond

with the “k” group of daggers by H. Schneider. The specimens with archwise form of the cross-guard are included into the group of quillon daggers. The form closest to the dagger from Grochowalsk is characteristic for types 26 and 27 by H. Seitz, dated back to the 15th cent. The specimen discussed can be associated with the quillon daggers because of slightly trapeze-like form of the tang, that narrows towards the blade, that can also have openings for rivets. What is more, long and narrow blades appear most commonly in such types of daggers.

Subsequently, the only type of daggers having the element in shape of archwise blade with endings facing upwards are earlier varieties of dagger of *baselard* types and antenna daggers dated back to the 14th cent. Their pommels, in contrast with the specimen from Grochowalsk, are symmetrical and without openings for rivets. Nevertheless, it is worth mentioning that if the pommel of the dagger from Grochowalsk had been put the other way round (with the endings downwards), it would find analogy among flat pommels of so-called *Swiss daggers* type 13-14 by H. Seitz or in groups “a” and “b” by H. Schneider, dated back to the 14th cent., in which analogous openings for rivets can be seen, sometimes with preserved rivets. *Swiss daggers* have short blades and archwise cross-guards, that is definitely shorter than in the case of quillon daggers.

The presence of evenly placed openings for rivets along the tang in a round number 10 testifies to the decorative character of the rivets’ heads, that probably shone on the background of the hilt’s scale. It can be assumed that it was made of two parts, overlays, and their side edges adjoined, like in swords, along the half of the hilt’s thickness. The pommel and the cross-guard are also equipped with two openings for rivets, most likely, enabling the assemblage of the scale. The thickness of the scale can be proved by the gap between

the lower surface and the tang’s ending, measuring 3 mm. It is possible that the scale of the cross-guard and the pommel together with the hilt’s scale formed one fixed wholeness.

As it was already mentioned, the tangs, cross-guards and pommels set on rivets appear most commonly among the daggers of *baselard* type, while single tangs are characteristic for quillon daggers (sometimes they appear also among another ones, e.g. rondel daggers). So far as in the types of daggers mentioned here the scales were assembled on the external surfaces, in the case of the specimen from Grochowalsk such linings must have been situated on transversal surfaces. Consequently, we can indicate the common idea of scale the hilt, adapted to the archwise, transversal cross-guard and pommel.

Another possibility was the hilt’s scale characteristic for so-called *Swiss daggers*, in which the space around the tang is filled with a wooden frame, covered with leather. However, in this case the pommel’s arms should be put downwards, the pommel should be symmetrical, and the presence of the rivets on the tang would not be justified.

Taking everything into consideration, the dagger from Grochowalsk seems to be a hybrid of at least two types of daggers: the older, double-edged *baselard* type (the 14th cent.) and the younger quillon dagger (15th cent.). The factor enabling dating them are, consequently, potentially the youngest elements: the cross-guard, the form and the length of the blade, and, maybe, a slightly trapezium-like tang. Supposing that the discussed dagger was not processed or reassembled, it is possible to claim that it is a product of crafts dated back to the 15th cent., joining traditional structural solutions with newer tendencies in stylization. As far as the given type of cold weapon is concerned, the eclecticism was not an extraordinary phenomenon.

Translated by Agata Jakima